

สาระสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง

การสิ้นสภาพ การเลิกและการยุบพรรค

การสิ้นสภาพของพรรคการเมือง การเลิกพรรคการเมือง และการยุบพรรคการเมือง

๑. การสิ้นสภาพของพรรคการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๗, น. ๘๔)

การสิ้นสภาพของพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นหลักการใหม่บัญญัติไว้ในมาตรา ๙๑ มิได้ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพ แต่เป็นนายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าพรรคการเมืองนั้นสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง

๒. การเลิกพรรคการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๗, น. ๘๔)

เหตุแห่งการเลิกพรรคการเมืองตามมาตรา ๙๒ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มี ๒ กรณี คือ

๑) ต้องเหตุตามข้อบังคับพรรคการเมืองและไม่มีสมาชิกคนใดภายในพรรคการเมืองนั้น เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒) มีการคว่ำรวมพรรคการเมือง โดยการเลิกพรรคการเมืองเป็นอำนาจของนายทะเบียนที่จะมีคำสั่งเลิกพรรคการเมืองโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งเช่นเดียวกับการสิ้นสภาพของพรรคการเมือง มิใช่เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญดังเช่นที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

๓. การยุบพรรคการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๗, น. ๘๕)

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองกำหนดให้ผู้มีอำนาจยุบพรรคการเมือง คือ ศาลรัฐธรรมนูญ และตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ต่อเนื่องถึงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓ มีพรรคการเมืองที่ถูกยุบหรือถูกประกาศให้สิ้นสภาพไปแล้วรวมทั้งสิ้น ๑๒๓ พรรค

๑. สาเหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมือง

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะสาเหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยไม่กล่าวถึงรายละเอียดของการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยสามารถแยกสาเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองได้เป็น ๒ กรณี คือ กรณีที่ไม่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและกรณีที่มีการเพิกถอนสิทธิ

(๑) กรณีที่ไม่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมี ๒ กรณี คือ

ก. มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมืองและพรรคการเมืองนั้นยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองนั้นอยู่ (พรป. มาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง)

ข. หัวหน้าพรรคการเมืองไม่ได้รายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในเดือนมีนาคมของทุกปี และเมื่อนายทะเบียนมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองรายงานเรื่องดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่หัวหน้าพรรคการเมืองยังไม่รายงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร (พรป. มาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง)

(๒) กรณีที่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง ๕ ปี มี ๑๓ กรณี และทั้ง ๑๓ กรณีนี้ยกเว้นการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญข้อ ๗. และ ๘. ต้องปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดที่มีส่วนร่วมรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำความผิด แต่มิได้ยับยั้งหรือแก้ไข ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น

ก. พรรคการเมืองที่ไม่ได้ยื่นรายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนของพรรคการเมืองต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป และเมื่อนายทะเบียนมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองรายงานเรื่องดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่หัวหน้าพรรคการเมืองยังไม่รายงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๘๒)

ข. พรรคการเมืองที่กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการตามที่รัฐธรรมนูญให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยวิธีการดังกล่าว (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๑))

มีข้อสังเกตว่า ความของมาตรา ๙๔ (๑) ที่ปรากฏในข้อ ข. ดังกล่าวได้ขยายความมาตรา ๖๘ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ โดยเพิ่มความตอนท้ายว่า หรือกระทำการตามที่รัฐธรรมนูญให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยวิธีการดังกล่าว

ค. พรรคการเมืองที่กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๓))

มีข้อสังเกตว่า ความของข้อ ค. ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติขยายความมาตรา ๖๘ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เช่นเดียวกับข้อ ข.

ง. พรรคการเมืองที่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๒))

มีข้อสังเกตว่า หากมีการยุบพรรคและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง เพราะมีการกระทำฝ่าฝืนข้อ ง. ดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับฟังข้อเท็จจริงและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นราย ๆ ได้ ต่างกับการยุบพรรคและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๒๓๗ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคน (ณรงค์เดช สรุโฆษิต, ๒๕๕๓)

จ. พรรคการเมืองที่กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร หรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๔))

มีข้อสังเกตว่า ความของข้อ จ. ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติขยายความมาตรา ๖๘ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เช่นเดียวกับข้อ ข. และข้อ ค.

ฉ. พรรคการเมืองที่รับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติยังไม่ครบ ๕ ปี เข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๕) และมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง)

ช. พรรคการเมืองที่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้เข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๕) และมาตรา ๔๓)

ญ. พรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๕) และมาตรา ๖๕)

ฎ. พรรคการเมืองรับบริจาคเพื่อกระทำการอันเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ฯลฯ (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๕) และมาตรา ๖๖)

ฏ. พรรคการเมืองที่รับบริจาคจากบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ฯลฯ (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๕) และมาตรา ๖๗)

ฐ. พรรคการเมืองที่สมคบรู้เห็นเป็นใจ เพื่อให้บุคคลอื่นหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งหลงเชื่อว่าพรรคการเมืองอื่นกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้โดยปราศจากมูลความจริง (พรป. มาตรา ๙๘ ประกอบกับมาตรา ๙๔ (๕) และมาตรา ๑๐๔)

ฑ. พรรคการเมืองที่กระทำการเพื่อล้มล้างการปกครอง ฯลฯ (รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคสอง)

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการริเริ่มให้มีการยุบพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคสอง ว่า ผู้ริเริ่มในกระบวนการอันนำไปสู่การยุบพรรคการเมือง คือผู้ทราบถึงการกระทำความผิดอันเป็นเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง เป็นผู้เสนอเรื่องยื่นคำร้องขอ ส่วนกรณีการยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๙๔ (๑) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ได้ขยายความของมาตรา ๖๘ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ผู้ริเริ่มคือนายทะเบียนพรรคการเมือง (มาตรา ๙๕)

ต. ผู้สมัครรับเลือกตั้งกระทำ การหรือสนับสนุนอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง หรือระเบียบ ประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารของพรรคผู้ใดมีส่วนรู้เห็นการกระทำดังกล่าว และมีได้ยบยั้งเพื่อแก้ไขให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ตามมาตรา ๖๘ (รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๗ วรรคสอง)

๒. ปัญหาและผลกระทบจากการยุบพรรคการเมือง

เหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมืองทั้งกรณีการยุบพรรคที่นำไปสู่การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และกรณีที่ไม่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น ๑๕ กรณี แต่ที่เป็นประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ได้แก่ เหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง ๕ ปี ในที่นี้จะกล่าวถึงกรณีการเพิกถอนสิทธิตามมาตรา ๒๓๗ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เป็นสำคัญ เพราะบทบัญญัติดังกล่าวให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ไม่ได้กระทำความผิดทุกคน

ตามมาตรา ๒๓๗ วรรคสอง มีหลักเกณฑ์สำคัญคือ เมื่อศาลสั่งยุบพรรคการเมือง เพราะมีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและส่งผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมศาลต้องสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคนเป็นเวลา ๕ ปี หลักเกณฑ์นี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เพื่อแก้ไขปัญหาพรรคการเมืองที่ทุจริตการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเรื่องการซื้อเสียง จึงกำหนดสภาพบังคับไว้อย่างเข้มงวดเด็ดขาดเพื่อป้องกันการกระทำความผิดของพรรคการเมือง (ณรงค์เดช สรุโฆษิต, ๒๕๕๓) เพราะสภาพบังคับอย่างเข้มงวดให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งทั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นประเด็นที่มีการแสดงความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางทั้งในเชิงหลักการและข้อเท็จจริง นอกจากนี้ยังมีการแสดงความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับผลกระทบจากการยุบพรรคการเมือง ไม่ว่าจะ เป็นกรณีที่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องการพัฒนาระบบพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็งและเป็นประชาธิปไตย

(๑) ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเชิงหลักการ

ก. ความไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓๗ วรรคสอง มาตราดังกล่าว อาจตีความได้ ๒ นัย คือ เป็นบทสันนิษฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องนำพยานหลักฐานมาต่อสู้ได้ หรือเป็นบท บังคับเด็ดขาด แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นบทบังคับเด็ดขาดไม่ต้องรับฟังพยานของผู้ถูกร้อง (ปริญญาด เทวานฤมิตรกุล, ๒๕๕๓)

ข. บทลงโทษตามมาตรา ๒๓๗ วรรคสองขัดต่อหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม

การให้กรรมการบริหารพรรคผู้ที่มีได้กระทำความผิดอันเป็นสาเหตุของการ ยุบพรรคการเมืองต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ๕ ปี โดยมีได้คำนึงถึงพฤติการณ์และข้อเท็จจริงเป็นราย ๆ ไป และยังมิเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยที่มิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด พิสูจน์ หักล้างยอมถือว่าเป็นการขัดต่อหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม (ณรงค์เดช สรุโฆษิต, ๒๕๕๓)

ค. บทลงโทษตามมาตรา ๒๓๗ วรรคสอง ขัดต่อหลักความได้สัดส่วนระหว่าง พฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดกับความหนักเบาในการลงโทษ

การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ๕ ปี ในกรณีที่สมาชิกของพรรคการเมืองเป็น กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่มิได้มีส่วนร่วม สนับสนุนหรือรู้เห็นในการกระทำความผิด อาจถือได้ว่าเป็น การบังคับใช้กฎหมายที่รุนแรงเกินไป เพราะการลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลัก ความได้สัดส่วนระหว่างพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดกับความหนักเบาในการลงโทษ (ณรงค์เดช สรุโฆษิต, ๒๕๕๓) นอกจากนี้การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวยังขัดกับหลัก กฎหมายทั่วไปที่ว่า มิได้กระทำความผิดไม่มีโทษ เพราะกฎหมายต้องการเฉพาะนำคนที่ทำความผิดไปลงโทษ การลงโทษคนที่ มิได้กระทำความผิดทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม (ดิเรก ถึงฝั่ง, ๒๕๕๓)

(๒) ความเห็นทั่วไปเกี่ยวกับผลกระทบจากการยุบพรรคการเมือง

ก. ผลกระทบต่อระบบพรรคการเมืองกรณีผู้ที่จะเข้าสมัครรับเลือกตั้งหลีกเลี่ยง การดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรคการเมืองหลังจากที่มีการยุบพรรคมีขณิมาธิปไตย พรรคชาติไทย และพรรคพลังประชาชน ทำให้จำนวนกรรมการบริหารของพรรคการเมืองแต่ละพรรคลดลง เพราะเหตุถ้าเป็น กรรมการบริหารพรรคการเมืองและมีการยุบพรรคการเมืองก็จะถูกเพิกถอนสิทธิทางการเมือง ๕ ปี ซึ่งตาม กฎหมายพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมืองจะมีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินกิจการของพรรค การเมือง เมื่อมีการหลีกเลี่ยงที่จะดำรงตำแหน่งตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมือง อาจส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาระบบพรรคการเมือง (ปริญญาด เทวานฤมิตรกุล, ๒๕๕๓)

ข. ลดความหลากหลายในทางการเมือง (Political Pluralism) หลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นที่ยอมรับในระดับสากลมุ่งหลายที่รักษาความหลากหลายในสังคม

ค. ปิดกั้นโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในฐานะที่จะเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพราะรัฐธรรมนูญไทยมีเงื่อนไขบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสังกัดพรรคการเมือง การยุบพรรคการเมืองจึงเท่ากับเป็นการปิดกั้นโอกาสที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์และเจตนารมณ์ทางการเมืองตรงกันกับประชาชน

ง. ทำลายความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน

ความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน (Political Linkage) เป็นหน้าที่สำคัญของพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีการยุบพรรคการเมืองที่มีสมาชิกพรรคเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งกำลังทำหน้าที่ตัวกลางเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชนในระบบการเมืองเป็นทางการ

จ. ทำลายการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันหลักทางการเมือง

เป็นการทำลายโอกาสที่พรรคการเมืองไทยจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันในระบบการเมืองกล่าวคือ ในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีระบบพรรคการเมืองเข้มแข็ง พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันในระบบการเมืองที่แยกออกจากตัวบุคคลผู้เป็นแกนนำของพรรคการเมืองทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติ ซึ่งต่างจากกรณีของไทยในหลายพรรคการเมือง แต่ทั้งนี้ พรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีความจุดกำเนิดอย่างไร และไม่ว่าสภาพข้อเท็จจริง ณ ปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารงานของพรรคการเมืองนั้น ๆ จะเป็นเช่นไร ก็ล้วนแล้วแต่มีโอกาที่จะพัฒนาไปสู่สภาวะการเป็น “สถาบัน” ได้ ซึ่งกฎหมายพรรคการเมืองปัจจุบันก็กำหนดมาตรการหลายอย่างที่จะส่งเสริมให้พรรคการเมืองพัฒนาไปสู่จุดนั้นได้ ภายใต้สภาพการณ์ที่ว่า พรรคการเมืองต้องสามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควรที่จะให้เกิดการพัฒนาตนเอง ดังนั้น การยุบพรรคการเมือง โดยเฉพาะพรรคที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนให้มีผู้แทนในสภา เพียงเพราะเหตุกระทำความผิดกฎหมายหรือไม่ทำหน้าที่บางอย่าง จึงเท่ากับเป็นการทำลายโอกาสที่พรรคการเมืองไทยจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบัน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อระบบการเมืองไทยในระยะยาว

ฉ. สมาชิกพรรคการเมืองเสียสิทธิในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

สมาชิกพรรคการเมืองและบุคคลอื่น ๆ ที่รวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งมิได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นในการกระทำความผิดอันเป็นเหตุให้พรรคการเมืองถูกยุบต้องเสียสิทธิและโอกาสในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในพรรคการเมืองนั้น ๆ (ณรงค์เดช สรุโฆษิต, ๒๕๕๔)

(๓) สรุปความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพรรคการเมืองโดยการยุบพรรคการเมือง

จากปัญหาในเชิงหลักการและปัญหาเรื่องผลกระทบจากการยุบพรรคการเมืองดังกล่าว จึงมีความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพรรคการเมืองโดยการยุบพรรคการเมืองว่า การยุบพรรคการเมืองเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และแม้ว่าจะมีพรรคการเมืองถูกยุบมากเท่าใด ก็จะมีพรรคการเมืองตัวแทนเกิดขึ้นเพียงนั้น (บุญศรี มิวังศ์อุโฆษ, ๒๕๕๕, น.๑๙๐-๑๙๑) เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาการเลือกตั้งเพื่อมิให้มีการซื้อเสียงโดยวิธีการลงโทษยุบพรรคการเมืองตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ จึงไม่ได้ผล และยังทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาของระบบพรรคการเมือง เช่น ผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งจะหลีกเลี่ยงการดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริหารพรรคในพรรคการเมือง เพื่อมิให้ตนต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหากมีการยุบพรรคการเมือง ส่วนผู้ที่ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งจะดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง เป็นต้น (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, ๒๕๕๓, น.๑๙-๒๐) ดังนั้น การแก้ไขปัญหของพรรคการเมือง จึงต้องแก้ที่ต้นเหตุ

คือ ต้องสร้างความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมืองให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, ๒๕๕๕)
เมื่อความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมืองเกิดขึ้นจึงจะสามารถปลดแอกพรรคการเมืองจากนายทุน (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, ๒๕๕๕)

∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞∞